

კავკასიოლოგიური ძიებანი

CAUCASIOLOGIC PAPERS

КАВКАЗОВЕДЧЕСКИЕ РАЗЫСКАНИЯ

№2

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Faculty of Humanities

Institute of Caucasiology

CAUCASIOLOGIC PAPERS

Тбилисский государственный университет

им. Иванэ Джавахишвили

Факультет гуманитарных наук

Институт кавказоведения

КАВКАЗОВЕДЧЕСКИЕ РАЗЫСКАНИЯ

Tbilisi 2010 Тбилиси

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო

უნივერსიტეტი

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

კავკასიოლოგიის ინსტიტუტი

კავკასიოლოგიური ძიებანი

თბილისი

2010

ჟურნალში დაბეჭდილი სტატიების ნაწილი წაკითხულია
კავკასიოლოგთა II საერთაშორისო კონგრესზე.

Part of the published articles was read at II International Congress of
Caucasiologists.

Часть представленных в журнале статей доложена на II международном
конгрессе кавказоведов.

© ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

E-mail: caucasiology@gmail.com; caucasiology@tsu.ge

web-pages: <http://caucasiology.tsu.ge>; www.humanities.tsu.ge/congress/

USBN

მთავარი რედაქტორი

ც. ბარამიძე (თბილისი)

სარედაქციო კოლეგია

რ. აბაშია (თბილისი), ი. აბდულაევი (მაჰაჩყალა), ლ. აზმაიფარაშვილი (თბილისი),
ნ. არდოტელი (თბილისი), ტ. ახუნდოვი (ბაქო), ი. ბრაუნი (ვარშავა), ი. გაგოშიძე
(თბილისი), ლ. ვარდანიანი (ერევანი), ხ. თაოვი (ნალჩიკი), ჯ. კვიციანი (თბილისი),
ი. კოჯიმა (ტოკიო), მ. ი. მაჰომედოვი (მაჰაჩყალა), მ. როზინი (დონის როსტოვი), რ.
ფარეულიძე (ტომის რედაქტორი, თბილისი), ვ. შენგელია (თბილისი)

სარედაქციო საბჭო

ნ. აბესაძე (თბილისი)	ს. პატიევი (ნაზრანი)
ა. აბრეგოვი (მაიკოპი)	ნ. რუხაძე (თბილისი)
ბ. ბლაჟენოკოვი (ნალჩიკი)	თ. უჯუხუ (თბილისი)
თ. გამყრელიძე (თბილისი)	დ. ფორკერი (ლაიფციგი)
რ. გორდუზიანი (თბილისი)	ქ. ქუთათელაძე (თბილისი)
გ. გოცირიძე (თბილისი)	ნ. ქუთელია (თბილისი)
მ. თეთრაძე (თბილისი)	ე. ქურთიშვილი (თბილისი)
ა. თიმაევი (გროზნო)	მ. ჩუხუა (თბილისი)
მ. ლორთქიფანიძე (თბილისი)	ა. ხალიდოვი (გროზნო)
ხ. მაღაევა (მაჰაჩყალა)	შ. ჯამბეკოვი (გროზნო)
ნ. მაჭავარიანი (თბილისი)	რ. ჯანაშია (თბილისი)
ლ. მინაშვილი (თბილისი)	ო. ჯაფარიძე (თბილისი)

Editor in Chief

Ts. Baramidze (Tbilisi)

Editorial Staff

R. Abashia (Tbilisi), I. Abdullaev (Mahachkala), T. Akhundov (Baku), N. Ardoteli (Tbilisi),
L. Azmaiparashvili (Tbilisi), I. Braun (Warsaw), I. Gagoshidze (Tbilisi), I. Kojima (Tokyo),
J. Kvitsiani (Tbilisi), M. Magomedov (Mahachkala), R. Pareulidze (Editor, Tbilisi), M. Rozin
(Rostov-on-Don), V. Shengelia (Tbilisi), Kh. Taov (Nalchik), L. Vardanyan (Yerevan)

Editorial Board

N. Abesadze (Tbilisi)
A. Abregov (Maykop)
B. Bgazhnokov (Nalchik)
M. Chukhua (Tbilisi)
D. Forker (Leipzig)
Th. Gamkrelidze (Tbilisi)
R. Gordeziani (Tbilisi)
G. Gotsiridze (Tbilisi)
Sh. Jambekov (Grozny)
R. Janashia (Tbilisi)
O. Japaridze (Tbilisi)
A. Khalidov (Grozny)

E. Kurtishvili (Tbilisi)
K. Kutateladze (Tbilisi)
N. Kutelia (Tbilisi)
M. Lordkipanidze (Tbilisi)
N. Machavariani (Tbilisi)
Z. Mallaeva (Mahackala)
L. Minashvili (Tbilisi)
S. Patiev (Nazran)
N. Rukhadze (Tbilisi)
M. Tetradze (Tbilisi)
A. Timaev (Grozny)
T. Ujukhu (Tbilisi)

Главный редактор

Ц. Барамидзе (Тбилиси)

Редакционная коллегия

Р. Абашиа (Тбилиси), И. Абдуллаев (Махачкала), Л. Азмайпарашвили (Тбилиси), Н. Ардотели (Тбилиси), Т. Ахундов (Баку), Я. Браун (Варшава), Л. Варданян (Ереван), И. Гагошидзе (Тбилиси), Дж. Квициани (Тбилиси), Я. Коджима (Токио), М. И. Магомедов (Махачкала), Р. Пареулидзе (редактор тома, Тбилиси), М. Розин (Ростов-на-Дону), Х. Таов (Нальчик), В. Шенгелиа (Тбилиси)

Редакционный совет

Н. Абесадзе (Тбилиси)
А. Абрегов (Майкоп)
Б. Бгажноков (Нальчик)
Т. Гамкrelидзе (Тбилиси)
Р. Гордeзиани (Тбилиси)
Г. Гоциридзе (Тбилиси)
Ш. Джамбеков (Грозный)
Р. Джанашиа (Тбилиси)
О. Джапаридзе (Тбилиси)
Н. Кутелиа (Тбилиси)
Е. Куртишвили (Тбилиси)
М. Лордкипанидзе (Тбилиси)

К. Кутателадзе (Тбилиси)
З. Маллаева (Махачкала)
Н. Мачавариани (Тбилиси)
Л. Минашвили (Тбилиси)
С. Патиев (Назрань)
Н. Рухадзе (Тбилиси)
М. Тетрадзе (Тбилиси)
А. Тимаев (Грозный)
Т. Уджуху (Тбилиси)
Д. Форкер (Лейпциг)
А. Халидов (Грозный)
М. Чухуа (Тбилиси)

1954-2010

ედგნება პროფესორ მიხეილ ქურდიანის ხსოვნას

In memoriam Professor **Mikheil Kurdiani**

Посвящается памяти **Михэила Курдиани**

შ ი ნ ა ა რ ს ი

ც. ბარამიძე (თბილისი), პროფესორი მიხეილ ქურდიანი	23
მიხეილ ქურდიანის შრომების ბიბლიოგრაფია	33

ენათმეცნიერება

ც. ბარამიძე (თბილისი), შესავალი სიტყვა კავკასიოლოგთა II საერთაშორისო კონგრესზე	121
ლ. გეგუჩაძე (თბილისი), თუმცააკაემირიან რთულ კონსტრუქციათა შესახებ ქართულში	129
რ. გერსამია, მ. ლომია (თბილისი), ტაბუ ქართულ ეთნოკულტურაში გველის ეთნოლინგვისტური ანალიზის საფუძველზე	145
რ. ზეკალაშვილი (თბილისი), თავაზიანობა, როგორც ეროვნულ ფასეულობათა სისტემის ასახვა და მისი ენობრივი მარკერები ქართულში	162
ზ. კიკვიძე (ქუთაისი), რამდენიმე პოსტულატი ფარული სქესის შესწავლისათვის გრამატიკული სქესის არმქონე ენებში	187
ქ. მარგანი-სუბარი (თბილისი), ევიდენციულობის საკითხისათვის სვანურ ენაში	193
ნ. მაჭავარიანი (თბილისი), კითხვითობის -მა და უარყოფითობის -მ- მორფემათა ისტორიისათვის აფხაზურში და მათი საერთო ამოსავლის კავშირი ქართული ენის ანალოგიურ კატეგორიებთან	207
თ. მახარობლიძე (თბილისი), ინვერსია და ერგატივიზაციის პროცესი	219
ს. ოშიაძე (თბილისი), ღირებულებითი პარადიგმა სოციალურ-კულტურული ანთროპოლოგიის თვალსაზრისით	232
*ს. პატიევი (მაგასი), გართულებული ქვემდებარე ინგუშურში ..	244

*ვარსკვლავით აღნიშნული სათაური ეკუთვნის წერილის რეზიუმეს.

ნ. რუხაძე (თბილისი), ზოგი ლექსემის ისტორიისათვის უდიურ ენაში. I	245
ტ. სისარულიძე (ყარსი), ლ. აგიძა (თბილისი), ანბანი და სეპარაცია	256
ე. ქავთარაძე (თბილისი), მარი ბროსეს ქართველოლოგიური მოღვაწეობიდან	269
მ. ქურდიანი (თბილისი), იბერიულ-კავკასიურ ენათა ნათესაობის პრობლემა (საკითხის მდგომარეობა და პერსპექტივები)	275
*ს. შიხალიევა (მაჰაჩყალა), თაბასარანული ენის ლექსიკური პოტენციალი ქრისტიანულ დისკურსში	317
ნ. ციხიშვილი (თბილისი), II ხოლმეობითი და შერეული კავშირებითი საშუალებების ქართულში	318
* ა. ხალიდოვი (გროზნო) სიტყვაწარმოების როლის შეუფასებლობისათვის ჩეჩნურსა და სხვა კავკასიურ ენებში	347
რ. ჯანაშია (თბილისი), რენე ლაფონი კავკასიური ენების ლატერალური თანხმოვნების შესახებ	349
* * *	
ც. ბარამიძე (თბილისი), მიხეილ ქურდიანი, „იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერების საფუძვლები“. თბილისი, 2007 (რეცენზია)	365
*ა. ხალიდოვი (გროზნო), იბერიულ-კავკასიურ ენათა ნათესაობის დადგენის თაობაზე: მ. ქურდიანის კონცეპციის მხარდაჭერა (რეცენზია)	373
რ. ფარეულიძე (თბილისი), მ. ჩუხუა, „იბერიულ-იჩქერიულ ენათა შედარებითი გრამატიკა“. I. თბილისი, 2008 (რეცენზია)	380

ისტორია

ე. ავალიანი (თბილისი), „კავკასიური ძიებანი“: ბრიტანელი მეცნიერის მიერ კავკასიური სასახლურ მიწის ისტორიული მიმოხილვა	395
ნ. ახვლედიანი (ბათუმი), კერძო კოლექციაში დაცული რამდენიმე ოსმალური დოკუმენტური წყარო	409
*მ. ბარაზბიევი (ნაღჩიკი), ყარაჩაელი, ბალყარელი და ქართველი არისტოკრატების კეთილმეზობლური ურთიერთობები	420
*ლ. გუგუტლოვა (ნაღჩიკი), გენდერული თანასწორობის პრობლემა საბჭოთა მოღერნიზაციის წლებში (ყაბარდო-ბალყარეთის მაგალითზე)	428
ს. ზედელაშვილი (თბილისი), ადათობრივი სამართალი კავკასიელ მთიელ ხალხთა კონსოლიდაციაში (XIX ს.)	429
ჯ. კვიციანი (თბილისი), მემკვიდრეობითობის პრობლემა კავკასიურ ცივილიზაციაში	439
მ. ლორთქიფანიძე (თბილისი), მეფე გიორგი II-ის (1072-1089) კარის (ყარსისა) და ვეჟინის ციხეთათვის ბრძოლის ისტორიიდან.	454
*ჯ. მესხიძე (სანქტ-პეტერბურგი), იტალიის საგარეო პოლიტიკის კავკასიური მიმართულება: ევენტუალობა და რეალობა	466
ლ. მირიანაშვილი (თბილისი), ქართულ-სომხური კონფესიური შემწყნარებლობა შუა საუკუნეებში	468
*ჯ. რახაევი (ნაღჩიკი), XVI-XIX საუკუნეების ოსმალური წყაროები ადიღეელთა (ჩერქეზთა) შესახებ	487
ი. ტატიშვილი (თბილისი), ერთი ხეთური ფორმულის წარმოშობისათვის	488
ქ. ქუთათელაძე (თბილისი), ქართველთა გასომხების საკითხისათვის XIX-XX სს-ის მიჯნის ქართული პერიოდიკის მიხედვით	502
*კ. ძამიხოვი (ნაღჩიკი), ყაბარდოს როლი საქართველოს რუსეთის სახელმწიფოსთან ურთიერთობებში (XVI-XVIII სს)	546
*შ. ხაფიზოვი (მაჰაჩყალა), ქალაქ ზაქათალის ფორმირება	560

არქეოლოგია

ი. ბერძენიშვილი (თბილისი), ადრექრისტიანული სანათლავეები დასავლეთ საქართველოდან.....	563
ი. გაგოშიძე (თბილისი), არქეოლოგია და ბასკურ-ქართველური პრობლემა	585
ი. გაგოშიძე (თბილისი), ი. ბაბაევი (ბაქო), ფ. კნაუსი (მიუნხენი), აქემენიდები კავკასიაში	601
დ. გუნია (თბილისი), სატაძრო რელიეფური ფიგურული გამო-სახულებები, მათი როლი და მხატვრული ხასიათი (კავკასიის ხუროთმოძღვრულ სკოლათა კონტექსტში)	616

ეთნოლოგია

*ვ. ამირიანი (ერევანი), ტრანსფორმაციის ზოგიერთი ასპექტი ხეზე კვეთის სომხურ ტრადიციულ ხელნაკეთებაში	632
გ. გოცირიძე (თბილისი), კავკასიის ხალხთა ტრადიციული კულტურული ურთიერთობების ეთნოსოციალური ასპექტები	633
*ა. თადეოსიანი (ერევანი), თავისუფალი არჩევნების პრობლემა სომხეთში: ზოგიერთი კულტურულ-ანთროპოლოგიური ასპექტი ..	641
*ჰ. კრაგი (კოპენჰაგენი), დაკვირვებანი ემიგრაციაში მყოფ ჩეჩენთა იდენტობაზე	650
ნ. მგელაძე, ლ. ტუნაძე (ბათუმი), ოსმალური გავლენები XIX საუკუნის სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს მემორიალურ კულტურაზე	651
*ლ. სოლოვიოვა (მოსკოვი), ქალი ჩრდილოკავკასიელ ხალხთა საოჯახო და საზოგადოებრივ ყოფაში: ტრადიციები და თანამედროვე იდეოლოგიის ფორმირება	676
ნ. ხარჩილავა (ბათუმი), ხელოვნური ნათესაობა და საქორწინო აკრძალვები (გალის რაიონის ეთნოგრაფიული მასალების მიხედვით)	677

ლიტერატურა, ფოლკლორი

ე. გოგიაშვილი (თბილისი), მორალური ღირებულებები ვაინახურ ზღაპრებში	697
თ. გოგოლაძე (გორი), კავკასიის კულტურული სამყარო და ნი- ზამი განჯელის სიყვარულის ზნეობრივ-ესთეტიკური მოდელები...	703
ნ. პოპიაშვილი (თბილისი), მიჯაჭვული გმირის სახე კავკასიურ ფოლკლორში	714
ქ. სიხარულიძე (თბილისი), კარდაკარ ჩამოვლის ჩვეულება კავ- კასიის ხალხთა რიტუალურ სისტემაში	727
თ. ქურდოვანიძე (თბილისი), მაქციაობის მითური მოტივი ქარ- თულ-ჩრდილოკავკასიურ ზღაპარში [“სამეფო ძაღლის” (ATU 449) მაგალითზე]	735
*ო. ჯამბეკოვი (გროზნო), ცეცხლის მოტაცების პრობლემა ჩენ- ნურ ფოლკლორში	751

Contents

Ts. Baramidze (Tbilisi), Professor Mikheil Kurdiani	27
Bibliography of Mikheil Kurdiani's Works	66

Linguistics

Ts. Baramidze (Tbilisi), Introduction Speech at II International Congress of Caucasiologists	124
*L. Geguchadze (Tbilisi), On Complex Constructions with Conjunction <i>tum-ca</i> in Georgian	143
*R. Gersamia, M. Lomia (Tbilisi), An Ethno-Linguistic Analysis of <i>gveli</i> 'snake': an Example of Taboo in Georgian Ethno-Culture	161
*R. Janashia (Tbilisi), Rene Lafon and Caucasian Laterals	364
*E. Kavtaradze (Tbilisi), From Mari Brosse's Kartvelological Activity	274
*A. Khalidov (Grozny), On Underestimation Dug Compounding in Chechen and Other Caucasian Languages	346
Z. Kikvidze (Kutaisi), Some Postulates for the Study of Covert Gender in Genderless Languages	190
*M. Kurdiani (Tbilisi), Problem of Kinship of the Iberian-Caucasian Languages (situation and perspectives of the issue)	301
*N. Machavariani (Tbilisi), Toward the History of Interrogative <i>-ma</i> and Negative <i>-m-</i> Morpheme in Abkhaz and the Connection of Their Common Origin with Georgian Analogous Category.	217
T. Makharoblidze (Tbilisi), Inversion and the Process of Ergativization	227
*K. Margiani-Subari (Tbilisi), Towards the Issue of Evidentiality in Svan.	205
*S. Omiadze (Tbilisi), Paradigm of Values from the Viewpoint of Socio-	

* A title marked with asterisk applies to a summary of a work.

cultural Anthropology	240
* S. Patiev (Magas) , Complicated Subject in Ingush	244
* N. Rukhadze (Tbilisi) , On the History of Some Lexemes in the Udi Language. I.	255
S. Shikhalieva (Mahachkala) , Lexical Potential of the Tabassaran Language in the Christian Discourse	311
* T. Sikharulidze (Qars), L. Avidzba (Tbilisi) , Alphabet and Separation	268
* N. Tsikhishvili (Tbilisi) , II Permansive and Mixed Conjunctive in Middle Georgian	336
* R. Zekalashvili (Tbilisi) , Politeness as Reflection of the System of National Values and Its Verbal Markers in Georgian	186
* * *	
* Ts. Baramidze (Tbilisi) , Mikheil Kurdiani, “Foundations of the Iberian-Caucasian Linguistics”, Tbilisi, 2007 (review)	372
M. Khalidov (Grozny) , On Ascertainment of Ibero-Caucasian Languages’ Affinity (review)	377
* R. Pareulidze (Tbilisi) , M. Chukhua, “Comparative Grammar of the Iberian-Ichkerian Languages”, Tbilisi, 2008 (review)	391

History

* N. Akhvlediani (Batumi) , Some Ottoman Documental Sources Preserved in Private Collections	412
E. Avaliani (Tbilisi) , “The Caucasian Exploration”: British Scholar’s Historical Review on the Caucasian Borderland	402
* M. Barazbiev (Nalchik) , Good Interrelations of the Qarachay-Balqarian and Georgian Aristocracy	420
* K. Dzamikhov (Nalchik) , Qabardo in Interrelations Between Eastern Georgia and Russian State in the 16-18 th c.c.	546
* L. Guketlova (Nalchik) , Problem of Gender Equality in the Years of Soviet	

Modernization	428
Sh. Khapizov (Mahachkala) , Formation of the Town Zakatala	555
*K. Kutateladze (Tbilisi) , On the Georgians' Armenization According to the Georgian Periodicals on the Border of the 19-20 th c.c.	529
*J. Kvitsiani (Tbilisi) , Problem of Heritage in Caucasian Civilization	453
*M. Lordkipanidze (Tbilisi) , From the History of Struggle of Giorgi II (1072-1089) for Kari (Qarsi) and Vezhini Fortress	461
*J. Meskhidze (St.-Petersburg) , The Caucasian Line of the Italian Foreign Policy: Eventuality and Reality	467
*L. Mirianashvili (Tbilisi) , The Georgian-Armenian Confessional Liberalism in the Middle Ages	477
*J. Rakhaev (Nalchik) , Ottoman Sources of the 16-19 th cc. on Adygians (Circassians)	487
*I. Tatishvili (Tbilisi) , Towards the Origin of One Hittite Formula	501
*S. Zedelashvili (Tbilisi) , Adat Law in Consolidation of the Caucasus Mountain Peoples	438

Archeology

I. Berdzenishvili (Tbilisi) , Early Christian Baptisteries from Western Georgia	576
*I. Gagoshidze (Tbilisi) , Archeology and Basque-Kartvelian Problem	600
*I. Gagoshidze (Tbilisi), I. Babaev (Baku), F. Knauss (Munich) , Archaeomenids in the Caucasus	615
*D. Gunia (Tbilisi) , Facade Relief Figures, Their Role and Characteristics in the Context of Caucasian Architectural Schools	626

Ethnology

* V. Amiryan (Yerevan) , Some Aspects of Traditional Wood-carving Art's Transformation in Armenia	632
* G. Gotsiridze (Tbilisi) , Ethno-social Aspects of Communication Culture of the Caucasus Peoples.	637
* N. Kharchilava (Batumi) , Artificial Relations as Prohibiting Condition for Marriage	694
H. Krag (Copenhagen) , Observations on Chechen Identity in Exile	642
* N. Mgeladze, T. Tunadze (Batumi) , Ottoman Influence in the 19 th c. Memorial Culture of South-Western Georgia	665
* L. Solovieva (Moscow) , A Woman in Family and Social Everyday Life among the North Caucasus Peoples: Traditions and the Shaping of Modern Ideology.	675
* A. Tadevosyan (Yerevan) , Problem of Free Election in Armenian: Some Cultural and Anthropologic Aspects	641

Literature, Folklore

* E. Gogiasvili (Tbilisi) , Moral Values in the Vainakh Folk-tales	702
T. Gogoladze (Gori) , The Cultural World of the Caucasus and Moral-Esthetic Model of Nizami Ganjeli's Love	709
* O. Jambekov (Grozny) , Problem of Fire Stealing in the Chechen Folklore	751
* T. Kurdovanidze (Tbilisi) , Mythical motif of the Turnover in Georgian and North-Caucasian Tales	744
* N. Popiashvili (Tbilisi) , The Image of a Chained Hero in the Caucasian Folklore	725
* K. Sikharulidze (Tbilisi) , The Custom of Door-to-Door Walking in the Ritual System of the Caucasus Peoples	734

С о д е р ж а н и е

Ц. Барамидзе (Тбилиси), Профессор Михэил Курдиани	30
Библиография Михэила Курдиани	91

Языкознание

Ц. Барамидзе (Тбилиси), Вступительное слово на II международном конгрессе кавказоведов	126
*Л. Гегучадзе (Тбилиси), О сложных конструкциях с союзом tumса в грузинском языке	135
*Р. Герсамиа, М. Ломиа (Тбилиси), Табу в грузинской этнокультуре на основе этнолингвистического анализа слова gveli (змея)	154
Р. Джанашиа (Тбилиси), Ренэ Лафон о латеральных согласных кавказских языков	357
Р. Зекалашвили (Тбилиси), Вежливость, как отражение системы национальных ценностей и ее лингвистические маркеры в грузинском языке.	175
Э. Кавтарадзе (Тбилиси), Из картвелологической деятельности Мари Броссе	272
*З. Киквидзе (Кутаиси), Несколько постулатов для изучения скрытого рода в языках, не имеющих грамматического рода	192
М. Курдиани (Тбилиси), Проблема родства иберийско-кавказских языков (состояние вопроса и перспективы)	289
К. Маргиани-Субари (Тбилиси), К вопросу эвиденциальности в сванском языке	199
*Т. Махароблидзе (Тбилиси), Инверсия и процесс эргативизации	231
Н. Мачавариани (Тбилиси), К истории морфем просительности -та и отрицания -т в абхазском и связь их общего происхождения с	

* Заглавие, отмечанное звездочкой, относится к резюме статьи.

аналогичными категориями грузинского языка	212
С. Омиадзе (Тбилиси) , Ценностная парадигма с точки зрения социально-культурной антропологии	237
С. У. Патиев (Магас) , Осложненное подлежащее в ингушском языке	241
*Н. Рухадзе (Тбилиси) , К истории некоторых лексем в удийском языке	250
Т. Сихарулидзе (Карс), Л. Авидзба (Тбилиси) , Алфавит и сепарация	263
А. И. Халидов (Грозный) , О недооценке роли словопроизводства в чеченском и других кавказских языках	337
Н. Цихишвили (Тбилиси) , Формы II многократного и смешанного сослагательного в среднегрузинском	327
С. Х. Шихалиева (Махачкала) , Лексический потенциал табасаранского языка в христианском дискурсе	303

* * *

Ц. Барамидзе (Тбилиси), Михэил Курдиани , «Основы иберийско-кавказского языкознания» Тбилиси, 2007 (рецензия) ..	369
Р. Пареулидзе (Тбилиси), М. Чухуа , Сравнительная грамматика картвельских и нахских языков. I. Тбилиси, 2008 (рецензия)	386
А. И. Халидов (Грозный) , Об установлении родства иберийско-кавказских языков (в поддержку концепции М. Э. Курдиани) (рецензия-отзыв)	373

История

*Э. Авалиани (Тбилиси) , «Кавказские разыскания»: Историческое обозрение британского ученого по вопросу кавказских пограничных земель	408
*Н. Ахвледиани (Батуми) , Несколько османских документальных источников, хранящихся в частной коллекции	411
М. И. Баразбиев (Нальчик) , Добрососедские взаимоотношения карачаево-балкарских и грузинских аристократов	413
Л. Х. Гукетлова (Нальчик) , Проблема гендерного равноправия в годы советской модернизации (на материалах Кабардино-Балкарии)	421

К. Ф. Дзамихов (Нальчик), Кабарда во взаимоотношениях Восточной Грузии с Российским государством в XVI-XVII вв.	533
С. Зеделашвили (Тбилиси), Адатное право и проблема консолидации горских кавказских народов	434
Дж. Квициани (Тбилиси), Проблема преемственности в кавказской цивилизации	447
К. Кутателадзе (Тбилиси), Об арменизации грузин согласно грузинской периодике на рубеже XIX-XX вв.	518
М. Лордкипанидзе (Тбилиси), Из истории борьбы царя Георгия II за Карскую и Вежинскую крепости (1072-1089)	460
Дж. Месхидзе (Санкт-Петербург), Кавказское направление внешней политики Италии: эвентуальность и реальность	462
Л. Мирианшвили (Тбилиси), Грузино-армянский конфессиональный либерализм в средние века	473
Дж. Я. Рахаев (Нальчик), Османские источники XVI-XIX вв. об адыгах	479
И. Татишвили (Тбилиси), К происхождению одной хеттской формулы	495
Ш. М. Хапизов (Махачкала), Формирование города Закаталы.	547

Археология, искусство

*И. Бердзенишвили (Тбилиси), Раннехристианские баптистерии из Западной Грузии	584
Ю. Гагошидзе (Тбилиси), Археология и баскско-картвельская проблема	593
Ю. Гагошидзе (Тбилиси), И. Бабаев (Баку), Ф. Кнаус (Мюнхен), Ахемениды на Кавказе	609
М. Гуниа (Тбилиси), Фасадные рельефные фигурные изображения, их роль и художественная характеристика (в контексте кавказских школ зодчества)	621

Этнология

В. Амирян (Ереван), Некоторые аспекты трансформаций в искусстве традиционной резьбы по дереву в Армении	629
*Г. Гоциридзе (Тбилиси), Этносоциальные аспекты коммуникативной культуры народов Кавказа	636
Х. Краг (Копенгаген), Наблюдения над чеченской идентичностью в эмиграции	646
Н. Мгеладзе, Т. Тунадзе (Батуми), Османское влияние на мемориальную культуру Юго-Западной Грузии в XIX веке	659
Л. Т. Соловьева (Москва), Женщина в семейном и общественном быту народов Северного Кавказа: традиции и формирование современной идеологии	666
А. Тадевосян (Ереван), Проблема свободы выбора в Армении: некоторые культурантропологические аспекты	638
Н. Харчилава (Батуми), Искусственное родство как запрещающее условие брака (этнографические материалы по Гальскому району) . .	686

Литература, фольклор

Е. Гогиашвили (Тбилиси), Моральные ценности в вайнахских сказках	700
*Т. Гоголадзе (Гори), Кавказское культурное пространство и морально-эстетическая модель любви Низами Гянджеви	713
О. А. Джамбеков (Грозный), К проблеме похищения огня в фольклоре чеченцев	745
Т. Курдованидзе (Тбилиси), Мифический мотив оборачивания в грузино-северокавказских сказках (на примере «Царской собаки» АТУ 449)	740
Н. Попиашвили (Тбилиси), Образ прикованного героя в кавказском фольклоре	720
К. Сихарулидзе (Тбилиси), Обряд хождения по дворам в ритуальной системе народов Кавказа	731

ც. ბარამიძე (თბილისი)

პროფესორი მიხეილ ქურდიანი

(1954-2010)

საერთაშორისო საენათმეცნიერო საზოგადოებას გამოაკლდა თანამედროვე ზოგადი და იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერების, ქართული კავკასიოლოგიური სკოლის ერთ-ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენელი, კავკასიელი ხალხების ერთიანობის სიმბოლო, მათი უსაყვარლესი შვილი და იმედი მიხეილ ქურდიანი – ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი (1998), პროფესორი (2000), საქართველოს საპატრიარქოს გელათის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი (1995) და პრეზიდენტი (2007 წლიდან 2010 წლამდე); არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის ზოგადი ენათმეცნიერების განყოფილების გამგე; ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი, საქართველოს საპატრიარქოს წმინდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტის პროფესორი (2010 წლამდე), 2003 წლიდან სრულიად საქართველოს რუსთაველის საზოგადოების პრეზიდენტი, ვახტანგ გორგასლის II ხარისხის ორდენის კავალერი, მწერალთა კავშირის წევრი 1992 წლიდან.

მიხეილ ქურდიანის სამეცნიერო ინტერესების ძირითადი სფეროებია: ზოგადი ენათმეცნიერება, კომპარატივისტიკა, გრამატიკოლოგია, იბერიულ-კავკასიური ენები, ეთნოლინგვისტიკა, ლიტერატურის თეორია, ლექსთმცოდნეობა. სამეცნიერო შრომების რაოდენობა 295 (მათ შორის – 3 მონოგრაფია).

მიხეილ ქურდიანმა მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა ზოგადი ანუ თეორიული და შედარებითი ენათმეცნიერების განვითარების საქმეში. მან საუნივერსიტეტო სწავლების სამივე საფეხურისათვის წარმოადგინა ზოგადი (resp. თეორიული) ენათმეცნიერების სრული კურსის კონცეფცია, რომლის სისრულე, სიახლე და აქტუალობა ამ დარგის სპეციალისტებისათვის მოიაზრება როგორც ერთიანი იერარქიული სისტემა, რომელიც ფუნქციონირებს ლინგვისტიკის პროფესიული მომზადების ყოველ საფეხურზე უწყვეტად, შესაბამისი საუნივერსიტეტო საფეხურის მიზანდასახულობასთან სამეცნიერო დისციპლინის ინტერესთა სრული შესაბამისობით და პარალელიზმის გამორიცხვით.

პროფესორ მიხეილ ქურდიანს ყოველთვის აწუხებდა ის მდგომარეობა, რომელშიაც ამჟამად იმყოფება თეორიული ლინგვისტიკა საქართველოში. იგი აღნიშნავდა, რომ გვეყავს ცალმხრივად განსწავლული ლექტორები, რომლებიც მათი მაღალი სამეცნიერო ხარისხებისა და წოდებების მიუხედავად, არიან შეზღუდულნი ამა თუ იმ მიმდინარეობის ან სკოლის თვალსაზრისით, მეტიც, მოდური თუ მოდიდან გამავალი მეც-

ნიერული პარადიგმით, რომელსაც აწვდიან სტუდენტებს, როგორც მეცნიერების უკანასკნელ სიტყვას. უნივერსიტეტში ბაკალავრის, მაგისტრის ან დოქტორის სამეცნიერო ხარისხმიღებული ლინგვისტიკი, თავისი სამეცნიერო ხარისხის შესაბამისად, უნდა ფლობდეს ზღვრულ, კვალიფიცირებულ ინფორმაციას თავის სპეციალობაში, კორექტულად, მეთოდოლოგიური იმანენტის დონეზე იყენებდეს სპეციალურ მეთოდებს და, რაც მთავარია, აზროვნებდეს კრიტიკულად.

პროფესორი მიხეილ ქურდიანი თვლიდა, რომ ლინგვისტიკა ზუსტი და ვერიფიცირებადი მეთოდების მქონე მეცნიერებაა და ამ მხრივ ტოლს არ უდებს საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებს, მაგრამ ლინგვისტიკა, ამ შემთხვევაში თეორიული, შედგება რამდენიმე დარგისგან და ამ დარგებს შორის არ არსებობს ტერმინთა სინონიმურობა (სემიოტიკაში, კომპარატივისტიკაში, ანთროპოცენტრულ (კომუნიკაციურ) ლინგვისტიკასა და სოციოლინგვისტიკაში); არადა, ყველა მათგანი ზოგადი (resp. თეორიული) ლინგვისტიკის დარგია. მკვლევარი მიხეილ ქურდიანისთვის პრინციპულად განსხვავებულია ერთმანეთისგან მათი კვლევის მეთოდებიც.

პროფესორ მიხეილ ქურდიანს პუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის ბაკალავრიატის სტუდენტები საუნივერსიტეტო სწავლების ტრადიციით ზოგადი ენათმეცნიერების პროპედევტიკური ნაწილით, ანუ ენათმეცნიერების შესავლით, პროფესიული სიყვარულით შეჰყავდა ზოგადი ენათმეცნიერების მრავალფეროვან სამყაროში, აძლევდა მათ ენის, როგორც ენათმეცნიერების საგნისა და ენობრივი ნიშნის დეფინიციებს თეორიული ლინგვისტიკის სხვადასხვა დარგის მიხედვით, თვალსაჩინოს ხდიდა ამ დარგების იმანენტურ მარკერებს, აწვდიდა მათ ფუნდამენტური ლინგვისტიკის ტერმინთა მნიშვნელობას და მათ არასინონიმურობას დარგების მიხედვით და ა.შ., აძლევდა სტუდენტებს საბაზო ცოდნას, უვითარებდა მოწოდებული ინფორმაციის კლასიფიკაციისა და ვერიფიკაციის უნარს და ასწავლიდა მეთოდებს, ენობრივ ფაქტსა და ინტერპრეტაციას შორის განსხვავებას, ამა თუ იმ თეორიული საფუძვლის ამოცნობასა და განსაზღვრას რელევანტური ნიშნის მიხედვით, მათ ურთიერთშედარებას სინქრონიაში თანარსებულ ინტერპრეტაციებთან, რაც პროფესორ მიხეილ ქურდიანს მიაჩნდა პროფესიონალად ჩამოყალიბებისათვის გადამწყვეტი ღირებულების მქონედ. ამით სტუდენტები განასხვავებენ თეორიულ ლინგვისტიკაში პოვნირ მითოლოგიებს – „რწმენის“ საგანს – ცოდნისგან.

ზოგადი ენათმეცნიერების კურსი პროფესორ მიხეილ ქურდიანისათვის საბაკალავრო და სამაგისტრო დონეების მიხედვით განსხვავებული სახით იყო წარმოდგენილი. იგი თანამედროვე სოციოლინგვისტური კვლევის მეთოდებისა და თეორიების საკუთრივ ლინგვისტურ ინტერპრეტაციებს განიხილავდა სოციოლინგვისტური იმანენტის ფარგლებში. მიხეილ ქურდიანისათვის ეს კურსი ორიენტირებულია მულტილინგვური მონაცემებით ოპერირებაზე, რომელშიც სათანადოდ არის ასახული ქართველური და მთის კავკასიური ენების მასალაც, რამაც სარწმუნო უნდა გახადოს წამოყენებული დებულებები, რადგან მათი ვერიფიცირება არაპოპოგენური და არაიზომორფული ენების საშუალებით ხდება.

მეცნიერ მიხეილ ქურდიანის კვლევის პრიორიტეტები დაკავშირებულია საქართველოში და, საზოგადოდ, ენათმეცნიერებაში ისეთი კარდინალური და გაჭიანურებული საკითხის გადაწყვეტასთან, როგორცაა ქართველური და მთის კავკასიური ენების ნათესაობის დამტკიცებასთან მკაცრი და ვერიფიცირებული მეთოდების გამოყენებით. ამ საქმეში ქართველმა ლინგვისტებმა ითამაშეს გადამწყვეტი როლი (მ. ჩუხუა, მ. ქურდიანი...). მათმა ნაშრომებმა უკვე მოიპოვეს საერთაშორისო აღიარება კავკასიოლოგთა წრეებში. ამ ნაშრომებს მიეცათ ახალი პარადიგმის კვალიფიკაცია. ამგვარად, ქართველური და მთის კავკასიური ენების ნათესაობის დასაბუთებით გამოიკვეთა ახალი რეალობა, პერსპექტივები, პრიორიტეტები. ამ თვალსაზრისით უადრესად საინტერესოა ლინგვისტური, არქეოლოგიური და ანთროპოლოგიური მონაცემების ურთიერთვერიფიკაცია.

მიხეილ ქურდიანის „იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერების საფუძვლები“ შემაჯამებელი, საეტაპო ნაშრომია იბერიულ-კავკასიურ ენათა ნათესაობის თეორიაში. მასში დადგენილია ამ ენობრივი ოჯახის თითოეულ ჯგუფში შემავალ ენებს შორის კანონზომიერი და რეგულარული ბგერათშესატყვისობანი, ფუძე-ენის ფონოლოგიური სისტემის, მორფოლოგიური ინვენტარისა და სიტყვაფორმათა არქეტიპების ვერიფიცირებადი რეკონსტრუქციები და სარწმუნო ეტიმოლოგიები. ამ ნაშრომს შემდგომში უნდა დაეფუძნოს რაოდენობრივად ახალი ეტაპი – ახალი მასალისა და ახალი შეპირისპირებების გამოვლენა შესატყვისობათა დადგენილი სისტემის რეინტერპრეტაციის პრობლემები და სხვა.

მიხეილ ქურდიანი იკვლევდა ქართველთა პირველსაცხოვრის ენობრივი მონაცემების მიხედვით და საერთო-ქართველური საზოგადოების სოციალურ სტრუქტურას, პრაქართველთა ტომობრივ შედგენილობას, კულტურული და სამეურნეო ყოფის არაერთ საკითხს.

სემანტიკისა და ტიპოლოგიის დარგში კვლევას აწარმოებდა სამი მიმართულებით: ა) ნათესაობის ტერმინები, ბ) სივრცის სტრუქტურირება (resp. მარკირების) და გ) ფერის აღმნიშვნელი ლექსიკის ანალიზი (ისტორიულ-შედარებითი და შედარებით-ტიპოლოგიური) იბერიულ-კავკასიური, ინდო-ევროპული და სემიტურ-ჰამიტური მასალის საფუძველზე. ამ კვლევის თეორიული საფუძველია ლინგვისტური ანთროპოლოგია („ენათა შორის სინონიმურობა არ არსებობს“ – ვილჰელმ ფონ ჰუმბოლდტი).

მიხეილ ქურდიანის სამუშაო მაგიდაზე დარჩა მასალები სოციო-ლინგვისტიკის დარგში, რომლითაც იგი ცდილობდა კენეტ ლი პაიკის „ეთიქს“ და „ემიქს“ მიდგომის ახლებური „ენერგისტული“ ინტერპრეტაციის დანერგვას და მისი ფართო შესაძლებლობის დემონსტრირებას კავკასიაში ენობრივ ქცევათა დესკრიფციის თვალსაზრისით.

ქართველურ ენათა და დიალექტთა კვალიფიკაციის სფეროში მიზანწრაფულად შექმნილ კრიზისთან დაკავშირებით მიხეილ ქურდიანი მუშაობდა ენისა და დიალექტის სოციოლინგვისტური და კომპარატივისტული დეფინიციების სრულყოფისა და პრინციპული გამიჯნისათვის, მომიჯნავე თეორიული პრობლემების დამუშავებისათვის, ქვეყანაში დიგ-

ლოსიური და ბილინგუური მოცემულობების მართვის თეორიული ბაზის ჩამოყალიბებისათვის.

ზემოთქმული მიხედვით ქურდიანის მხოლოდ კვლევითი პრიორიტეტებია. მათ პარალელურად იგი აწარმოებდა საერთაშორისო კონტაქტებით ნაკარნახევ კვლევებს, იყო არაერთი სამეცნიერო ფორუმის მონაწილე და თავადაც თვლიდა, რომ ნებისმიერი ლინგვისტური ინსტიტუციის არსებობას აზრი აქვს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მას აქვს ამბიციის, იყოს იდეათა გენერატორი და დისკურსანტი საერთაშორისო მასშტაბით და მოიხვეჭს ძალებს ამ ამბიციების რეალიზაციისათვის. სწორედ ამიტომ მიხედვით ქურდიანი მხარში ედგა კავკასიოლოგიის ინსტიტუტს როგორც პირველი, ასევე მეორე საერთაშორისო კონგრესის ორგანიზებასა და სამეცნიერო მიმართულებების განსაზღვრაში. II კონგრესი, სამწუხაროდ, მის გარეშე გაიმართა.

მიხედვით ქურდიანს მიაჩნდა, რომ თეორიული და შედარებითი ენათმეცნიერების ინსტიტუტი არა მარტო უნდა იდგეს თანამედროვე მსოფლიო ზოგადი ლინგვისტიკის დონეზე, არამედ თავადაც უნდა განაპირობებდეს ამ დონეს.

წავიდა ჩვენგან ახალგაზრდა, მაგრამ მაინც ვალმოხდილი მეცნიერი, საზოგადო მოღვაწე, რომელსაც, როგორც თავად იტყოდა, თამამად შეუძლია გაუსწოროს თვალი იმქვეყნად ფარნავაზს, ლეონტი მროველს, ივ. ჯავახიშვილს, არნ. ჩიქობავას. მისი მიწიერი ცხოვრების დასასრული აღსავსე იყო ემოციებით, ტანჯვითა და ტკივილით. უფალმა აქვე, მიწიერ ცხოვრებაში, მოახილვა სატანჯველი სასუფევლის დასამკვიდრებლად. იგი ქართველ ლინგვისტთა შორის გამობრწყინდა ვითარცა მთიები ხილულსა და განქარვებად ზეცის სამყაროში, რათა სამარადისო ნათელით იყოს მოცული მიხედვით ქურდიანის მარადიული სამკვიდრებელი.

Ts. Baramidze

Professor Mikheil Kurdiani
(1954–2010)

International linguistic society has lost an eminent representative of modern general and Iberian-Caucasian linguistics, one of outstanding successors of Georgian Caucasiology, symbol of the Caucasian peoples' unity, their favor son and hope **Mikheil Kurdiani** – Doctor of Philological Sciences (Hab.) (1998), Professor (2000), Academician of Gelati Academy of Sciences of Georgian Patriarchate (1995) and its President (since 2007 till 2010), Head of the Department of General Linguistics at the Arnold Chikobava Institute of Linguistics, Professor of the Ivane Javakishvili Tbilisi State University and St. Andrew the First-Called Georgian University at the Georgian Patriarchate (up to 2010), since 2003 the President of Rustaveli Society of All Georgia, holder of the Second Class Order of Vakhtang Gorgasali, member of Union of Writers since 1992.

Mikheil Kurdiani's basic spheres of scientific interests are: general linguistics, comparativistics, grammatology, Iberian-Caucasian languages, ethno-linguistics, theory of literature, verse studies. The number of scientific works is 295 (among them 3 monographs).

Mikheil Kurdiani made a valuable contribution to the cause of developing general or theoretical and comparative linguistics. He represented conception of complete course of general (resp. theoretical) linguistics for three stages of university teaching. Specialists of this branch interpreted and comprehended the completeness, novelty and actuality of it as an united hierarchal system that functions continuously on each stage of professional training of linguists in complete accordance of interests of science discipline with purposefulness of relevant university degree and with excepting parallelism.

Professor Mikheil Kurdiani always troubled by the present situation of theoretical linguistics in Georgia. He noted that there were one-sided educated lectures who in spite of their high scientific degrees and ranks were limited from the standpoint of this or that orientation and school and the more, popular and unpopular scientific paradigms which were presented to students by them as a last word in science.

Professor M. Kurdiani considered that linguistics was the science with exact and verificative methods and from this viewpoint it was beyond natural sciences. But linguistics – in this case theoretical, consists of several branches and there is no synonymy of terms (in semantics, comparativistics, anthro-pocentric (communicative) and socio-linguistics). But all of them are the branches of general (resp. theoretical) linguistics. As a researcher their researching methods were principally different for M. Kurdiani.

Following the university teaching, a propaedeutic part of general linguistics, i.e. introductory course of linguistics, Professor M. Kurdiani accessed the baccalaureates in different worlds of linguistics with accustomed professional loving, gave them definitions of a language as a subject and marker of linguistics according to different branches of linguistics, made obvious imminent markers of these branches, gave them meaning of

fundamental linguistic terms and their non-synonymity according to branches, etc., gave the students fundamental knowledge, improved their classifying and verifying ability of given information, taught them methods, difference between a language fact and interpretation, to recognize this or that theoretical basis and to define it according to relevant feature, their inter-comparing with interpretations co-existing in synchrony, that M. Kurdiani considered to be a determinant evaluable meaning in formatting as a professional. Owing to it students differ an objects of 'faith' – mythologems revealed in theoretical linguistics from knowledge.

For Prof. M. Kurdiani course of general linguistics was represented differently according to magistrate and baccalaureate level. He discussed the modern socio-linguistic research methods and linguistic interpretation of theories within the limits of socio-linguistic immanentism. For M. Kurdiani this course was oriented on using multilingual data in which Kartvelian and mountainian Iberian-Caucasian data was also relevantly reflected and which should make the arisen arguments trustworthy as their verification occurred by means of non-homogeneous and non-isomorphic languages.

Research priorities of scholar M. Kurdiani are connected with solving of those cardinal and unsettled issues such as the arguments on the kinship of the Kartvelian and mountainian languages using the structural and verified methods. Georgian linguists (M. Kurdiani, M. Chukhua...) played a decisive role in it. Their works gained international recognition among caucasiologists. These works were given the qualification of new paradigm. Thus, owing to basic kinship of the Kartvelian and mountainian Iberian-Caucasian languages new reality, perspectives, priorities were revealed. From this standpoint inter-verification of linguistics, archeological and anthropologic data is noteworthy.

M. Kurdiani's "**Foundations of Iberian-Caucasian linguistics**" is a summing stage work in the kinship theory of the Iberian-Caucasian languages. The work established the natural and regular sound-correspondences among the languages of each group of this language family, verification reconstruction of a parent-language's phonological system, morphological inventars and word-forms' archetypes and trustworthy etymologies. In future this work will be a basis for qualitative new stage – researching a new material and new comparing, problem of reinterpretation of fixed system of word-correspondences and others.

M. Kurdiani researched the first-habitant of Georgians according to language data and social structure of Common-Kartvelian society, Pre-Georgians' tribe structure, many issues of cultural and economic life.

On the basis of (historical-comparative and comparative-typological) Iberian-Caucasian, Indo-European and Semitic-Hamit material he researched semantics and typology towards three directions: a) kinship terms, b) space structuring (resp. marking) and c) analysis of the vocabulary denoting color. A theoretical basis of these researches is a linguistic anthropology ("There is no synonymy among languages" V. Humboldt).

On M. Kurdiani's working table there remained the materials in socio-linguistics by what he tried to introduce new "energeistic" interpretation of "ethics" and "emics" approaching of K. Pike and to demonstrate its wide possibilities from the viewpoint of description of language conducts in the Caucasus.

In view of the crisis purposefully created in the qualification sphere of the Kartvelian languages and dialects, M. Kurdiani worked on improving and principal demarcating of socio-linguistic and comparativistics definitions of a language and dialect, on elaborating adjacent theoretical problems, on forming a theoretical basis of governing diglossive and bi-lingual data in the country.

Abovesaid is only M.Kurdiani's research priorities. Simultaneously the scholar carried out researches dictated by international contacts. He was a participant of many forums and thought that the existence of any linguistic institute had purport if it had ambitious to be generator of ideas and discursant on an international scale and it could collect its strength for realizing these ambitiousness. Just owing to this M. Kurdiani supported the Institute of Caucasiology in organizing and defining of the 1st as well as 2nd international congresses. Unfortunately the 2nd congress was held without him.

M. Kurdiani considered that institute of theoretical and comparative linguistics not only should be on the level of modern world general linguistics but also it itself should determine this level.

He passed away young but a scholar who paid his duty, public figure who as he used to say can boldly look in the eyes of Parnavaz, Leonti Mroveli, Ivane Javakhishvili... in the other world. His last period of life was full of emotions, martyr and pain. The God here in this world gave him suffering. He shines among linguists like heavenly bodies in the sky. Let his eternal peace be illuminated for ever.